

ЕВРОПЕЙСКА
КОМИСИЯ

Брюксел, 18.12.2013 г.
COM(2013) 898 final

ДОКЛАД НА КОМИСИЯТА ДО ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И СЪВЕТА

**Окончателна оценка на съвместната програма „Интелигентна заобикаляща
среда“ (СП ИЗС)**

ДОКЛАД НА КОМИСИЯТА ДО ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И СЪВЕТА

Окончателна оценка на съвместната програма „Интелигентна заобикаляща среда“ (СП ИЗС)

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Европейският съюз отчита факта, че информационните и комуникационните технологии (ИКТ) са от ключово значение за справянето с предизвикателствата и използването на възможностите, свързани със застаряването на населението. По-специално, Европейската комисия разгледа този въпрос в съобщението си „Да остаряваме добре в информационното общество“ (2007 г.)¹ и осигури значителна финансова подкрепа за научните изследвания, развойната дейност и иновациите в тази област. Комисията потвърди ангажимента на Съюза за използване на ИКТ за целите на активния живот на възрастните хора и остаряването в добро здраве в своето съобщение „Програма в областта на цифровите технологии за Европа“ (2010 г.)². Участието на ЕС в съвместната програма „Интелигентна заобикаляща среда“ (СП ИЗС) е основен елемент в рамките на този ангажимент.

СП ИЗС беше създадена през 2008 г. от 20 държави — членки на ЕС и три асоциирани държави³. Съюзът реши да предостави средства в размер, равняващ се на размера на средствата, предоставени от участващите държави, като осигури финансиране от 7-ата рамкова програма за научни изследвания и технологично развитие (РП 7), на основание член 185 от Договора за функционирането на Европейския съюз (ДФЕС)⁴.

СП ИЗС е насочена към приложни научни изследвания и иновации в областта на основани на ИКТ продукти и услуги, предназначени за застаряващото население, с период от две до три години години за достигане до пазара. Основните собственици на програмата са участващите държави, които я изпълняват чрез международното Сдружение ИЗС с нестопанска цел, управлявано от Общо събрание и подпомагано оперативно от централно ръководно звено. Европейската комисия има статут на наблюдател в Общото събрание и право на вето върху годишната работна програма, като е страна по споразуменията със Сдружението ИЗС относно финансовото участие на ЕС.

В решението от 2008 г. относно финансовото участие на Общностите в Сдружението ИЗС бе предвидено до края на 2013 г. да се извърши окончателна оценка на програмата; тази оценка бе проведена от независима експертна група на високо равнище под председателството на бившия член на Европейската комисия по въпросите на научните изследвания, г-н Филип Бюскен.

Експертната група оцени постигнатите резултати и напредъка при постигането на целите на СП ИЗС и издаде стратегически и оперативни препоръки за последващи действия, адресирани до Комисията и държавите членки.

¹ COM(2007) 332 окончателен, 14 юни 2007 г.

² COM(2010) 245 окончателен/2, 19 май 2010 г.

³ Белгия, Дания, Германия, Ирландия, Гърция, Испания, Франция, Италия, Кипър, Люксембург, Унгария, Нидерландия, Австрия, Полша, Португалия, Румъния, Словения, Финландия, Швеция и Обединеното кралство („участващите държави членки“), заедно с Израел, Норвегия и Швейцария.

⁴ Решение № 742/2008/ЕО от 9 юли 2008 г.

В настоящия доклад са анализирани основните препоръки на експертната група, като са предложени действия, които Европейската комисия да предприеме в сътрудничество с други институции на ЕС и заинтересовани страни, както и чрез ролята ѝ в СП ИЗС.

2. КОНТЕКСТ: ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВОТО „ЗАСТАРЯВАНЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО“

Основните данни относно застаряването на населението в Европа показват непосредствено предстояща и значителна промяна в обществото и икономиката, за която ЕС все още не е добре подготвен. Ако не бъдат предприети мерки, до 2020 г. се очаква да възникне недостиг на до 2 милиона работни места в областта на грижите и здравеопазването, което ще доведе до невъзможност да бъдат извършвани 15 % от необходимите дейности в сектора на общото здравеопазване⁵. Съотношението между броя на хората на възраст над 65 години и броя на хората в трудоспособна възраст (15 - 64 години) ще намалее от около 1:4 през 2008 г. до 1:3 през 2020 г. и 1:2 през 2050 г., с което ще изправи пред сериозно предизвикателство солидарността между поколенията⁶. Нарастващите разходи, свързани със застаряването на населението, ще имат значително отражение върху публичните финанси⁷, както и върху индивидуалното благосъстояние. Хората на възраст над 50 години имат значителен по своя размер разполагаем доход, а доходите на пенсионерите нарастват⁸. От друга страна са налице огромни различия, като 19 % от възрастните хора в ЕС са заплашени от бедност, като този процент се увеличава бързо, особено в страните от ЕС-10⁹.

Демографското предизвикателство може да бъде преодоляно само чрез последователно съчетаване на политики в областта на социалните въпроси, икономиката, здравеопазването, иновациите и цифровите технологии¹⁰. Ако предприемем мерки днес, това би могло да осигури значителен резултат в три насоки:

- повишаване на качеството на живот на гражданите;
- по-устойчиви грижи за обществото; както и
- нови работни места и нов бизнес благодарение на растежа на „сребърната икономика“.

Преобразуващото естество на ИКТ позволява действителни иновации в начина, по който са организирани грижите за възрастните хора, намаляване на бюрокрацията, по-ефективно и по-ефикасно предоставяне на грижи, като по този начин да се позволи на лицата, предоставящи грижи, да прекарват повече време със своите клиенти. ИКТ могат да допринесат и за подобряване на условията на труд и благосъстоянието на лицата, полагащи неформални грижи, като например членове на семейството. На последно място тези технологии могат да допринесат за здравословен и активен начин на живот на възрастните хора чрез управление на здравеопазването, приспособяване на работните места и предоставяне на тези хора на възможност да продължат да участват активно в икономиката и обществения живот като цяло. Все повече проучвания по конкретни въпроси показват, че предприемането на мерки в сектора за полагане на грижи могат да доведат до повишаване на ефикасността с 10 — 30 %, по-високо

⁵ Предварителни оценки на Европейската комисия въз основа на данни на Евростат и ОИСП.
⁶ SEC(2008) 2911.

⁷ COM(2009)545 от 17 септември 2009 г.

⁸ Мрежа на европейските региони Silver Economy

⁹ Съвместен междинен доклад относно пенсиите, изготвен от Комитета за икономическа политика и Комитета за социална закрила, 28 май 2010 г.

¹⁰ COM(2006) 571, COM(2009) 180, Доклад от 2009 г. за застаряването на населението — серия European Economy.

равнище на удовлетвореност на ползвателите и годишен растеж на стопанската дейност от над 10 %¹¹.

В стратегията „Европа 2020“¹² застаряването на населението се посочва едновременно като предизвикателство и възможност за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж. Водещите инициативи на „Програма в областта на цифровите технологии за Европа“ и „Съюз за иновациите“¹³ отдават приоритетно значение на този въпрос. В първото съобщение акцентът е поставен върху иновационните услуги, продукти и процеси, основаващи се на ИКТ, като цифровите решения и ИЗС дейностите играят важна роля в Европейското партньорство за иновации в областта на активния живот на възрастните хора и остаряването в добро здраве.

3. ПРОЦЕС НА ОЦЕНЯВАНЕ

Окончателната оценка обхваща шестте години на действие на СП ИЗС (2008 — 2013 г.). В съответствие с компетенциите на експертната група, в нейните рамки се оценява:

- напредъкът при постигането на заложените в програмата цели и на препоръките от междинната оценка;
- напредъкът при постигането на високи оперативни резултати от програмата и ефективността на заложения в член 185 подход в тази област.

Освен това в оценката се правят препоръки за евентуални последващи действия по отношение на СП ИЗС в рамките на „Хоризонт 2020“.

Експертната група бе съставена така, че да се гарантират добри познания за технологиите, икономиката на здравеопазването и нуждите на ползвателите, опит в оценката на програми и приемственост спрямо експертната група, на която бе възложена междинната оценка.

Констатациите на експертната група се основават на анализ на подробна изходна документация, включително доклада от междинната оценка, разглеждане на казуси, статистическа информация за СП ИЗС и около 20 събеседвания със заинтересованите страни. Оценката бе проведена в периода май 2013 г. — септември 2013 г., а окончателният доклад¹⁴ бе представен през октомври 2013 г.

Оценката се провеждаше успоредно с изготвянето на предложението на Комисията относно последващи действия по отношение на СП ИЗС с финансова подкрепа от „Хоризонт 2020“ и предварителните констатации бяха използвани при подготовката на окончателното предложение.

4. РЕЗУЛТАТИ ОТ ОЦЕНКАТА И ПРЕПОРЪКИ

В доклада за окончателната оценка се потвърждават високата добавена стойност и основните постижения на СП ИЗС. По-специално, експертната група стига до заключението, че:

¹¹ Европейска комисия — предварителна оценка на въздействието на предложената съвместна програма „Интелигентна заобикаляща среда“, SWD/2013/0251, 9 ноември 2012 г.

¹² <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=SWD:2013:0251:FIN:EN:PDF>.

¹³ COM (2010) 2020, 3 март 2010 г.

¹⁴ COM (2010) 1161, 6 октомври 2010 г.

¹⁴ <https://ec.europa.eu/digital-agenda/en/news/second-interim-evaluation-artemis-and-eniac-joint-technology-initiatives>.

- 1) СП ИЗС е отбелязала добър напредък при постигането на нейните цели и е отговорила добре на препоръките в междинната оценка, извършена от ръководената от г-жа Меглена Кунева експертна група през 2010 г.;
- 2) нарастващото значение на застаряването на населението, което е общо за цяла Европа предизвикателство, изискващо незабавни действия, безспорно оправдава съществуването на СП ИЗС;
- 3) СП ИЗС функционира като съгласувана рамка, осигуряваща безспорна добавена стойност за Европа;
- 4) свързаната с програмата научноизследователска, развойна и иновационна дейност достига критична маса;
- 5) дейностите, насочени към подобряване на условията за прилагане в промишлен мащаб, са се разраснали значително след междинната оценка;
- 6) програмата се управлява добре и договореностите за нейното управление функционират добре; както и че
- 7) напредъкът по програмата е обнадеждаващ, въпреки че все още не са се проявили широкомащабни социални и икономически въздействия.

Експертната група отчете също така някои важни постижения и постигнати на ранен етап резултати, които се приемат като обещаващи показатели за висока степен на общо въздействие, в това число:

- добро равнище на участие от страна на малките и средните предприятия (МСП) (над 40 %);
- собствени инвестиции в размер на над € 325 млн. (по приблизителни оценки) от страна на представителите на промишлеността (предимно МСП), предизвикано от общи инвестиции в размер на € 150 млн. от страна на ЕС и € 200 млн. от участващите държави;
- стартирането на около 130 проекта до момента, с добро равнище на участие на крайните ползватели;
- фактът, че почти 50 % от проектите в рамките на първите две покани вече са си осигурили права върху интелектуална собственост по отношение на постигнатите от тях резултати; 25 % от тези проекти са си осигурили финансиране за предлагане на пазара на нови ИКТ продукти и услуги, напр. алармени системи, дистанционно наблюдение, роботизирани системи, далекосъобщителни средства и обучение посредством игри за възрастните хора;
- съществуването на редица търговски продукти и услуги, които са пряк резултат от първите проекти в рамките на СП ИЗС; както и
- създаването на нова иновационна „екосистема“, чието значение се подчертава от петте ИЗС форума, които се организират всяка година от 2009 г. насам, като броят на участниците нарасна от 500 до 1 200, успоредно с растящия брой изложители, търговски спонсори и активни медийни партньори.

Експертната група направи редица препоръки относно възможностите за по-нататъшни подобрения, включително по въпроси, произтичащи от междинната оценка, като по-нататъшно участие на крайните ползватели, по-силна ориентация към услуги и социални иновации, още по-голямо внимание към бизнес моделите и планирането, по-добър обмен на извлечените поуки и укрепване на ролята на централното ръководно звено.

Групата също така приветства предложението на Комисията за последващи действия във връзка със СП ИЗС в рамките на „Хоризонт 2020“ и отправя препоръки по отношение на неговото въвеждане и изпълнение, за да се оптимизира цялостното въздействие. Подробен списък на препоръките на групата е представен в приложението.

Действията на Комисията в отговор на препоръките на групата са изложени по-долу.

4.1. **Общи наблюдения**

Комисията приветства окончателния доклад за оценка. Препоръките се основават на ясен и критичен анализ. Комисията ще работи с участващите държави и другите заинтересовани страни за предприемане на действия във връзка с препоръките, както е посочено по-долу.

По-специално Комисията ще предприеме действия за предлагане и последващо прилагане на правната рамка на предложените последващи действия във връзка със съвместната програма „Интелигентна заобикаляща среда“.

Комисията отчита значението на партньорството с държавите членки в съответствие с член 185 от ДФЕС, включително ясните ангажименти, поети с цел за да се гарантира, че СП ИЗС осигурява ранни обещаващи резултати. Въпреки трудното начало в една неразработена област, СП ИЗС доказва по безспорен начин своята уместност и постигна или надмина първоначалните си цели. Бе създадена нова група клиенти, която представлява веригата на потребителските организации, промишлеността (с повече от 40 % малки и средни предприятия), доставчиците на услуги, инвеститорите и научноизследователските организации. Бе осигурено финансиране за над 130 проекта, което представляваше финансиране от ЕС в размер на € 150 млн., допълнено от значителни инвестиции в размер на над € 220 млн. от участващите държави и доведе до генериране на съфинансиране от участници в програмата, възлизащо по приблизителни оценки на над € 250 млн. Приносът на участващите държави е забележителен, тъй като надхвърля юридически задължителното им участие с близо 50 %.

СП ИЗС постигна значителни подобрения в оперативно отношение след междинната оценка, въпреки че е възможно да се осъществят още повече подобрения – и това дори е необходимо, за да може програмата да запази своето значение, по-специално за МСП, които се нуждаят от гъвкавост по отношение на съдържанието на намеренията и сроковете за сключване на договори и плащане.

4.2. **Препоръки към държавите членки**

Комисията приема препоръката на експертната група за полагане на усилия за допълнително подобряване на оперативната ефективност на СП ИЗС като решаващ фактор за успех, като се има предвид, че сега програмата е набрала скорост и е привлякла голям брой заинтересовани страни. Процедурите и ролите в управлението следва да бъдат подложени на критичен преглед, за да се идентифицират възможните проблеми и областите, в които са възможни рационализации и подобрения. В тази връзка Комисията **вече поиска в предложението си за СП ИЗС** участващите държави да определят общи задължителни цели по отношение на сроковете за сключване на договори и за плащане.

Комисията приема препоръките за ориентиране на бъдещите покани за представяне на предложения към социално-икономическите предизвикателства, като се прилагат по-гъвкави инструменти и съвместни проекти, отразяващи бъдещата динамика на пазара и развитието в областта, обхваната от програмата.

Комисията вече разгледа тези аспекти в контекста на „Хоризонт 2020“ и нейното предложение за последващи действия във връзка със СП ИЗС включва възможността за използване на допълнителни инструменти, като награди и безвъзмездни средства за иновации с цел бърза намеса, когато е уместно.

Комисията също така приема препоръката, че програмата следва да бъде още по-силно ориентирана към приложните аспекти, както и предложението за прилагане на по-ефективни механизми за измерване на резултатите и на систематични последващи действия с цел да се даде ясна представа за въздействието на проекта, за да се направлява по-нататъшното му осъществяване. Такива механизми ще бъдат предвидени в бъдещи споразумения между Комисията и Сдружението ИЗС.

Експертната група препоръчва също така в рамките на програмата за последващи действия освен доброто количествено участие на ползватели да се осигури и по-добро *качество* на участниците (от страна на ползвателите и участниците, представляващи търсенето, като например доставчици на услуги и застрахователни дружества), за да се гарантира, че обхваща по-обширна географска област и ще се поддържа през целия жизнен цикъл на проекта.

Комисията споделя това становище и въведе изискване участващите държави да се стремят към подкрепа на участието от страна на ползватели и организации, представляващи търсенето, в рамките на националните програми за финансиране на СП ИЗС.

Освен това Комисията приема препоръката на експертната група за по-нататъшно засилване на дейностите във връзка с комуникацията и по изграждането на общности, които са един от основните активи на програмата. Това ще бъде отразено в бъдещите мерки за подпомагане и в мандата на Сдружението ИЗС.

Гореизложените препоръки са взети предвид и в предложението за разширяване на обхвата на СП ИЗС 2 с цел да включва активния живот на възрастните хора и остаряването в добро здраве и планираните (и съществуващи) тесни връзки между ИЗС и свързаните с програмата общности на Европейското партньорство за иновации в областта на активния живот на възрастните хора и остаряването в добро здраве.

4.3. **Препоръки към Комисията**

Препоръчва се на Комисията да подпомогне по-нататъшното укрепване на съгласуваността и полезните взаимодействия между дейностите в областта на научните изследвания, новаторството и внедряването, свързани с ИКТ за активен живот на възрастните хора и остаряване в добро здраве. Тази препоръка се приема и вече са предприети някои стъпки в тази насока.

В предложението за рамковата програма за научни изследвания и иновации „Хоризонт 2020“ СП ИЗС 2 вече се разглежда като допълнение към научноизследователската и развойна дейност в по-дългосрочен план и иновационните пилотни проекти в рамките на Обществено предизвикателство

1 (Здравеопазване, демографски промени и благосъстояние). В рамките на „Хоризонт 2020“ СП ИЗС ще развива дейност във връзка с пазарноориентираните научни изследвания и иновации и ще се стреми да преобразува резултатите от изследвания нагоре по веригата в продукти и услуги, основани на ИКТ, които се появяват на пазара в отговор на нуждите на ползвателите. На свой ред програмата ще бъде допълнена от инициатива за съвместно планиране „По-дълъг и по-добър живот“, която ще се съсредоточи върху новите мултидисциплинарни научни изследвания в областта на демографските промени в отговор на нуждите на политиката.

Комисията също така ще гарантира взаимното допълване с планираната от Европейския институт за иновации и технологии общност за знание и иновации по въпросите на остаряването в добро здраве.

На последно място, в рамките на Европейското партньорство за иновации в областта на активния живот на възрастните хора и остаряването в добро здраве бяха установени основни приоритети за иновациите и ще бъдат разгледани редица пречки пред въвеждането на иновационните решения за активен живот на възрастните хора и остаряване в добро здраве на пазара по-бързо и в правилния мащаб. Чрез разширяването на обхвата на СП ИЗС в съответствие с този на Европейското партньорство за иновации в областта на активния живот на възрастните хора и остаряването в добро здраве ще бъдат създадени силни полезни взаимодействия

5. ЗАКЛЮЧЕНИЯ

Комисията приветства окончателния доклад за оценка на СП ИЗС, в който е документирано положителното въздействие от обединяването на силите на ЕС и на участващите държави. Поуките от констатациите и препоръките в доклада следва да доведат до последващи действия във връзка с СП ИЗС в рамките на „Хоризонт 2020“, които да имат дори още по-голямо въздействие, и до по-ефективни полезни взаимодействия между редица свързани с тях инициативи на национално равнище и на равнище ЕС. Поради това всички държави членки следва да обмислят възможността за участие в СП ИЗС 2, което би засилило още повече европейската интеграция в тази област.

СП ИЗС е добър пример за прилагане на стратегията „Европа 2020“ на практика, като ИКТ и иновациите в най-широк смисъл помагат на Европа да се справи с основно обществено предизвикателство и в същото време създават значителни нови възможности за растеж на промишлеността и така необходимите работни места.

Европейският парламент и Съветът се приканват да представят своето становище относно доклада и посочените в него анализи и препоръки, както и да подкрепят изпълнението на предложените мерки.